

16-11-22

Remissvar betänkandet – Samordning, ansvar och kommunikation – vägen till ökad kvalitet i utbildningen för elever med vissa funktionsnedsättningar (SOU 2016:46)

Sammanfattning

Svenska Logopedförbundet välkomnar många av utredningens förslag och är mycket positiva till att logopedens roll för elever med grav språkstörning förtydligas. Vi vill även poängtera att många elever med hörselnedsättning behöver stöd i språkutvecklingen och att logopeder kan bidra till en kommunikativt tillgänglig miljö även för denna elevgrupp.

Logopeder behöver i mycket högre grad än idag finnas inom elevhälsa, i de tilltänkta SAK-miljöerna, som ny yrkesgrupp på SPSM:s regionkontor och som potentiella samordnare i de regionala naven.

Det finns stora risker med att tillämpa en alltför snäv definition av grav språkstörning. Stora grupper av elever med omfattande språkliga svårigheter riskerar att exkluderas från tillgång till de föreslagna SAK-miljöerna och från tillgång till samordningsinsatser via regionala nav, trots att eleverna har behov av samma typer av stödinsatser som vid så kallad "primär" språkstörning. Definitionen ligger dessutom inte i linje med aktuell forskning och konsensus.

Vi är mycket positiva till utredningens rekommendation att utvidga statens satsning på personalförstärkning inom elevhälsa till att även omfatta logopeder. För att säkerställa likvärdighet rekommenderar vi dock att logoped blir en obligatorisk profession i elevhälsan.

6. Pedagogiska behov hos elever med dövhet eller hörselnedsättning

Många elever med hörselnedsättning behöver stöd i den språkliga utvecklingen

En betydande andel av barn med cochleaimplantat uppvisar svårigheter med aspekter av språkutveckling. Elever med hörselnedsättningar drabbas ofta av förseningar i språk-utvecklingen, vilket i sin tur kan leda till såväl inlärningssvårigheter som begränsningar i kontakt med jämnåriga. Elever med dövhet och hörselnedsättningar behöver som grupp anpassningar avseende kommunikationen i klassrummet (asha.org). Logopeder kan bidra till en kommunikativt tillgänglig undervisning och det språkutvecklande arbetssätt som förordas i betänkandet.

9. Stärkt rätt till teckenspråk

Förstärk rätten till teckenspråk!

Vi välkomnar utredningens förslag att stärka rätten till teckenspråk och att fullt ut jämställa teckenspråket med de nationella minoritetsspråken. Mångspråkighet är en tillgång för samhället!

11. Målgruppen elever med grav språkstörning

Stora risker med en alltför snäv definition av begreppet grav språkstörning

Begreppet och definitionen av grav språkstörning är enligt utredningen i första hand avsedd att användas inom skolan. Samtidigt anges att grav språkstörning ska betraktas som en subgrupp inom den *medicinska* diagnostiska kategorin generell språkstörning i den internationella sjukdomsklassifikationen ICD-10. ICD-10 för närvarande under omfattande revidering för att bättre spegla aktuellt forskningsläge, och kommer med största sannolikhet samstämma i större grad med DSM-5, den senaste revideringen av *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* (American Psychiatric Association, 2013), där bl.a. diskrepanskriteriet mellan icke-verbal och verbal förmåga har tagits bort, och diagnosen språkstörning ("language impairment") kan samförekomma med andra diagnostiserade funktionsnedsättningar.

Utredningens förslag till definition av grav språkstörning fastslår också att elevens icke-verbala begåvning ska ligga "inom normalvariationen", och att språkstörningen ska vara "primär" och inte bättre kunna förklaras med någon annan funktionsnedsättning. I skenet av aktuell forskning och ökande konsensus vad gäller språkstörning som begrepp (Ebbels, 2014), är dessa formuleringar olyckliga. Språkstörning samförekommer mycket ofta med andra funktionsnedsättningar och studier visar att oavsett komorbiditet, är eleverna hjälpta av samma slags insatser som vid en så kallad "primär" eller "specifik" språkstörning. Att två tillstånd ofta förekommer samtidigt, innebär inte att det ena beror på det andra. Ledande forskare förespråkar att kravet på signifikant skillnad mellan icke-verbal och verbal förmåga ska slopas, bland annat för att det finns mycket forskning som visar att elever med språkstörning och lägre icke-verbal begåvning är hjälpta av samma insatser (Bishop, 2014; Reilly, Bishop, & Tomblin, 2014). En klart negativ konsekvens av en strikt definition är att elever med omfattande språkliga svårigheter, men som (av oklar anledning) inte bedöms vara primära, exkluderas från tillgång till resurser, trots att dessa elever har liknande behov av stöd.

Vi rekommenderar att diskrepanskriteriet mellan icke-verbal och verbal förmåga tas bort från utredningens definition av grav språkstörning. Vi förordar dessutom att formuleringen "elevens språkförmåga är påtagligt svagare än vad som förväntas av åldern" ersätts med det vedertagna uttrycket "betydligt under genomsnittet", vilket motsvarar ett resultat på minst 2 standardavvikelse under genomsnittet, samt att man i definitionen förtydligar att grav språkstörning är ett begrepp reserverat för elever som inte tillhör särskolans målgrupp.

Förslag på ny skrivning av 11.2, s. 201:

Med grav språkstörning avses problem att både förstå språk och göra sig förstådd med språk. Problemen är av sådan omfattning att elevens skolarbete, sociala samspel och vardagsaktiviteter påverkas i hög grad. Funktionsnedsättningen kännetecknas av att elevens språkförmåga ligger betydligt under genomsnittet för åldern. Eleven uppfyller inte kriterierna för intellektuell funktionsnedsättning. Språkstörning utgör elevens mest påtagliga problematik. Tillståndet är inte av tillfällig natur

Vi välkomnar utredningens förslag om fokus på funktionell kommunikation och noggrann språklig kartläggning i vardagen som nämns på flera ställen, men vi vill betona att resonemanget om "primär" språkstörning inte reflekterar detta synsätt, utan snarare en syn på språk som en isolerad förmåga, separerad från övriga kognitiva och sociala förmågor.

I stycket Utredning av språkstörning (11.4, s. 208 ff). nämns att logopeden ställer diagnos utifrån fördjupningskod F80.2B. ICD-10 är ett internationellt, standardiserat klassificeringssystem. Logopeder ställer diagnos i form av en symptombeskrivning som skrivs i löpande text i patientjournalen. Diagnosen kodas därefter enligt ICD-10, som är under omfattande revidering.

13. Vilket stöd behöver elever med grav språkstörning i skolan?

Logopeder har en viktig roll i tvärprofessionellt samarbete kring elever med grav språkstörning

Vi ser det som mycket positivt att logopeders roll i ett tvärprofessionellt samarbete betonas, såväl i en utredande roll som i nära samarbete med lärare kring språkutvecklande undervisning, extra anpassningar och särskilt stöd, till exempel utprovning och användning av anpassade läromedel. Svenska Logopedförbundet vill betona, att logopeder är en av de yrkesgrupper som har just den spetskompetens som enligt utredaren bör finnas i alla kommuner.

Lagstadga om logopeder i elevhälsa!

Svenska Logopedförbundet håller med om att logopeder behövs inom elevhälsan och gläds över att utredningen anser att de flesta huvudmännen skulle behöva tillgång till logopeder samt att logopedstöd är nödvändigt för gruppen elever med grav språkstörning. I utredningen föreslås att statens satsning på personalförstärkning genom förordning (2016:400) bör vidgas till att omfatta skollogoped. Sådana förstärkningar avser anställningar/uppdrag av en viss varaktighet. Vi är dock övertygade om att logopeder borde ha en självklar plats i elevhälsans lagstadgade grupper och förordar att skolhuvudmannen ska tillse att skolan har tillgång till logoped, i likhet med formuleringen i skollagen (2010:800, 2 kap 25§) avseende tillgång

till skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator. En sådan lagändring skulle säkra elevernas tillgång till logoped, öka likvärdigheten nationellt. Många elevgrupper utöver elever med språkstörning skulle gynnas, exempelvis elever i läs- och skrivsvårigheter och elever med talstörningar.

14. Elever med behov av teckenspråk på grund av andra funktionsnedsättningar än dövhet eller hörselnedsättning

Vi är positiva till att fler elevgrupper med behov av teckenspråk får tillgång till regionskolorna

Teckenspråk är ett fullvärdigt språk med minst samma komplexitet som talat språk. Ytterst få elever med de svårigheter som beskrivs i utredningen använder teckenspråk som primärt kommunikationssätt, om eleven har omfattande motoriska och/eller kognitiva svårigheter, behövs ofta alternativ och anpassad kommunikation oavsett språklig modalitet. För de fåtalet elever det rör sig om, ställer vi oss positiva till att dessa elever ges rätt att tas emot i regionskolorna.

Auditory Processing Disorder (APD) är en omdiskuterad diagnos, och i den mån den diagnostiseras så samförekommer den ofta med språkstörning (de Wit et al., 2016; Kamhi, 2011). Därför handlar inte alltid om att dra en gräns mellan dessa tillstånd utan snarare att se till varje elevs språkliga och kommunikativa förutsättningar. Vi ser positivt på att utredningen öppnar möjligheten för elever med APD att vid behov få tillgång till specialskolans språkliga undervisning, även om det är troligt att de flesta av dessa elever skulle gynnas av de tilltänkta SAK-miljöerna.

16. Hög kompetens och professionalism hos lärare och annan skolpersonal

Logopederna kan tillgodose lärares behov av handledning kring språkstörning

Lärares behov av handledning kring individuella elever skulle kunna tillgodoses bland annat genom ökad tillgång till logoped i elevhälsa och lokalt på skolor. Logopederna är experter på språkstörning och dess konsekvenser men är tyvärr ännu en relativt ovanlig profession i skolans värld. För att bemöta elever med grav språkstörning behövs ett multidisciplinärt arbetssätt där flera olika kompetenser samverkar.

Vi instämmer i utredarens slutsatser om att utbildningar om språkstörning i skolåldern och dess konsekvenser är en bristvara och ser ett behov av att universitet och högskolor utformar och återupptar kurser som fokuserar på språkstörning ur ett specialpedagogiskt perspektiv. Sådana utbildningsinsatser bör också ha en tvärprofessionell ansats.

17. Statens specialpedagogiska stöd

Svenska Logopedförbundet efterfrågar tydliga överenskommelser vad gäller ansvarsfördelning stat - landsting - kommun.

Det är helt viktigt att ansvarsfördelningen vad gäller stöd till elever med funktionsnedsättning mellan primärkommuner, landsting/region och stat regleras och avtalas på ett tydligt sätt. Skolhuvudmännens ansvar för elevernas skolgång är långtgående och genom att förtydliga elevernas rätt till logopedinsatser som del i att uppnå kunskapsmålen, ökar både jämlikheten och måluppfyllelsen. Genom tydligare direktiv om logopedens självklara roll i elevhälsa och i SAK-miljöer, kommer rätt kompetens närmare eleverna och samverkan mellan pedagoger och logopederna underlättas väsentligen.

18. Nav - ett sätt att organisera samverkan och få resurserna att följa eleven

Logopederna lämpliga som samordnare i de regionala nav

Barn och ungdomar med språkstörning och deras anhöriga hamnar ofta mellan stolarna när det gäller samhällets stöd och har därför särskilt mycket att vinna på ökad samordning. Logopederna borde ha en självklar

roll i de regionala naven. Logopeder har ett livslångt perspektiv på språk, lärande och utveckling och är lämpade för den samordningsfunktion som föreslås. För att samordningen ska fungera är det viktigt att roller definieras, att ansvarsfördelning mellan kommun, landsting/region och stat regleras och finansiering av de parternas medverkan i naven klargörs.

Även vad gäller de regionala naven finns klara risker med utredningens förslag på definition av grav språkstörning. Den stora grupp elever som inte betraktas ha en "primär" språkstörning skulle exkluderas från möjligheten till samordnade insatser och utbildningen skulle därmed brista i likvärdighet för elever med samförekommande funktionsnedsättningar/svårigheter.

19. Förändrad roll för SPSM

Utöka SPSM:s kompetens på regionnivå med logopeder!

Vi instämmer i utredarens slutsatser om att det statliga insatserna ska ske närmare eleverna med ett ökat individperspektiv och att Specialpedagogiska skolmyndigheten ska kunna agera mer proaktivt. Ett led i att stärka SPSM:s kapacitet och att möjliggöra ökat stöd för elever med svårigheter inom tal, språk och kommunikation skulle vara att utvidga personalstaben på regional nivå med logopeder.

20. Ökad flexibilitet och rätten till utbildning

Logopeder självklara i SAK-miljöer

Vi ser det som mycket positivt att likvärdigheten och tryggheten för elevgrupperna stärks genom inrättandet av SAK-miljöer, vi rekommenderar att logopeder ska vara en självklar profession i dessa och ges möjlighet att arbeta klassrumsbaserat, där lärare och logoped tillsammans planerar och genomför undervisning. Skolhuvudmännen bör sträva efter att logopeder ska ingå i arbetslagen och inte bara arbeta konsultativt. Vi håller med om att det är orimligt att varje kommun ska bygga upp och upprätthålla kompetens kring en mängd olika funktionsvariationer och applåderar utredarens förslag om att insatser för dessa elevgrupper ska kunna samordnas regionalt med

samarbeten över kommungränserna och med regionala kunskapscenter.

Elever med grav språkstörning ska få sin rätt till utbildning tillgodosedd nära hemmet

Vi instämmer i utredningens bedömning om att den kommunikativa miljön på Hällsboskolan inte är unik. Det finns en mängd högkvalitativa språkspår, kommunikationsklasser och liknande på många håll i landet, vilka kännetecknas av god logopedtillgång samt gott tvärprofessionellt samarbete.

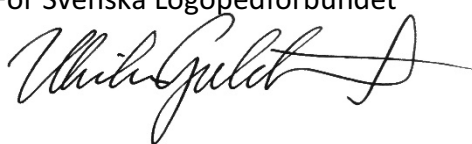
Successiv avveckling av Hällsboskolan

Vi instämmer också i utredarens slutsatser om att resurserna bör omfördelas för att komma fler elever med grav språkstörning till godo och ser positivt på en uppbyggnad av SAK-miljöer och en gradvis nedläggning av Hällsboskolan, förutsatt att överenskommelser görs mellan stat, kommun och i viss mån landsting för att säkerställa likvärdigheten nationellt.

Riksgymnasium för elever med grav språkstörning

Vi ser positivt på förslaget att riksgymnasiet i Örebro får en specifik inriktning för elever med grav språkstörning.

För Svenska Logopedförbundet

Ulrika Guldstrand

Ordförande

0706 - 796737

ulrika.guldstrand@logopedforbundet.se

Referenser

<http://www.asha.org/public/hearing/Effects-of-Hearing-Loss-on-Development/> (nedladdat 2016-11-20)

- Bishop, D. V. M. (2014). Ten questions about terminology for children with unexplained language problems. *International Journal of Language & Communication Disorders*, 49(4), 381-415.
- de Wit, E., Visser-Bochane, M. I., Steenbergen, B., van Dijk, P., van der Schans, C. P., & Luinge, M. R. (2016). Characteristics of Auditory Processing Disorders: A Systematic Review. *Journal of Speech Language and Hearing Research*, 59(2), 384-413.
- Ebbels, S. (2014). Introducing the SLI debate. *Int J Lang Commun Disord*, 49(4), 377-380.
- Kamhi, A. G. (2011). What speech-language pathologists need to know about auditory processing disorder. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, 42, 265-272.
- Reilly, S., Bishop, D. V., & Tomblin, B. (2014). Terminological debate over language impairment in children: forward movement and sticking points. *International Journal of Language & Communication Disorders*, 49(4), 452-462.
- Reilly, S., Tomblin, B., Law, J., McKean, C., Mensah, F. K., Morgan, A., . . . Wake, M. (2014). Specific language impairment: a convenient label for whom? *International Journal of Language & Communication Disorders*, 49(4), 416-451.